

100+ χρόνια από το ανθρωποσφαγείο του Μεγάλου Πολέμου 1914-1918

Του *Βαγγέλη Λιγάση*

100+ χρόνια μετά, τα τύμπανα του πολέμου ξαναχτυπούν στην Γηραιά μας Ήπειρο. Κάποιοι μπορεί να το υποτιμήσουν ή να προσποιηθούν ότι δεν το βλέπουν· να θεωρήσουν τον πόλεμο στην Ουκρανία «τοπικό φαινόμενο» ή «ατυχές περιστατικό». Κάποιοι άλλοι (σίγουρα οι περισσότεροι αν σκεφτούμε την «δική μας» περίπτωση ανταγωνισμού του ελληνικού με τον τουρκικό υποϊμπεριαλισμό) θα συνταχθούν με το «δικό μας» κράτος για την υπεράσπιση της «πατρίδας». Εμείς, μαζί με άλλους πολλούς, φιλοδοξούμε να σταματήσουμε με τους αγώνες μας πολεμικές εμπλοκές, αλλά πολύ περισσότερο, να νικήσουμε επιτέλους το σάπιο αυτό σύστημα του ανταγωνισμού για το κέρδος που καταστρέφει διαρκώς τις ανθρώπινες ζωές (και όχι μόνο).

5 Σεπτεμβρίου του 1915. 10 χιλιόμετρα από τη Βέρνη, σε ένα μικρό χωριό ψηλά στα βουνά, στο Τσίμερβαλντ, φτάνουν «4 άμαξες στις οποίες είναι στριμωγμένοι οι διεθνιστές όλου του κόσμου». 38 εκπρόσωποι σοσιαλιστικών κομμάτων, οι οποίοι μετά από ένα 3ήμερο συζητήσεων διακηρύσσουν: «[...] Οι θεσμοί του καπιταλιστικού καθεστώτος που ορίζουν την τύχη των λαών: οι κυβερνήσεις, μοναρχικές ή δημοκρατικές, η μυστική διπλωματία, οι ισχυρές οργανώσεις των εργοδοτών, τα αστικά κόμματα, ο καπιταλιστικός Τύπος, η Εκκλησία: όλους αυτούς τους βαραίνει η ευθύνη τούτου του πολέμου, ο οποίος προήλθε από ένα κοινωνικό σύστημα που τους συντηρεί, που το υποστηρίζουν και το οποίο δεν εξυπηρετεί παρά μόνο τα δικά τους συμφέροντα [...] Σε αυτή την αφόρητη κατάσταση έχουμε συναντηθεί, εμείς, οι εκπρόσωποι των σοσιαλιστικών κομμάτων και των συνδικάτων ή των μειοψηφιών αυτών, εμείς, Γερμανοί, Γάλλοι, Ιταλοί, Ρώσοι, Πολωνοί,

Λετονοί, Ρουμάνοι, Βούλγαροι, Σουηδοί, Νορβηγοί, Ολλανδοί και Ελβετοί, εμείς που στεκόμαστε στο έδαφος όχι της εθνικής αλληλεγγύης με την εκμεταλλευτική τάξη αλλά της διεθνούς αλληλεγγύης των εργατών και της ταξικής πάλης».

8 από τους 38 συμπεριέλαβαν (ως μειοψηφία) στα πρακτικά «Άρνηση των πολεμικών πιστώσεων, έξοδο των σοσιαλιστών υπουργών από τις αστικές κυβερνήσεις [...] προπαγάνδα στα χαρακώματα υπέρ της διεθνούς αλληλεγγύης, υποστήριξη των οικονομικών απεργιών με σύγχρονη προσπάθεια μετατροπής τους σε πολιτικές απεργίες, εμφύλιος πόλεμος και όχι κοινωνική ειρήνη».

Απέναντί τους οι κυρίαρχοι του κόσμου είχαν παρατάξει στην αλληλοσφαγή 19 εκατομμύρια στρατιώτες.

Ο πόλεμος που «κανείς δεν περίμενε»...

Ωστόσο, λίγα χρόνια πριν την «επίσημη» έναρξή του Α' Π.Π. στις 28/7/1914, με την κήρυξη πολέμου από την Αυστροουγγρική αυτοκρατορία στην Σερβία μετά την δολοφονία του διαδόχου

Φραντς-Φέρνιντατ (στο «αυστριακό» Ζάγκρεμπ και παρά την άμεση ικανοποίηση των ταπεινωτικών αξιώσεων από την Σερβία) και το ντόμινο αλληλοκηρύξεων πολέμου που ακολούθησε, ελάχιστοι προέβλεπαν την φρίκη.

Ακόμα και την τελευταία στιγμή, ο Βίκτορ Αντλερ, ο σημαντικότερος Αυστριακός μαρξιστής, δήλωνε στις 29/7 «δεν πιστεύω ότι θα γίνει ένας γενικευμένος πόλεμος».

Ένας ολόκληρος αιώνας είχε περάσει από τον τελευταίο μεγάλο πόλεμο, το 1815, στην Ευρώπη. Μετά τον γαλλο-πρωσικό πόλεμο του 1871 καμιά από τις Μεγάλες Δυνάμεις δεν είχε στείλει τους στρατιώτες της σε κάποια επιχείρηση ενάντια σε μια άλλη. Πόλεμοι φυσικά συνέχισαν να υπάρχουν, αλλά οι Μεγάλες Δυνάμεις διάλεξαν τα θύματα ανάμεσα στους αδύναμους και έξω από τον ευρωπαϊκό κόσμο.

Για την άρχουσα τάξη οι τελευταίες δεκαετίες ήταν δεκαετίες θριάμβου: η οικονομία είχε βγει δυναμωμένη από τη Μεγάλη Ύφεση του 1870-1880, η επιστήμη και η τεχνολογία έκαναν άλματα και η κυριαρχία τους απλωνόταν σε ολόκληρο τον κόσμο. Η εμπιστοσύνη τους στο μέλλον ήταν απεριόριστη: η Belle Epoque, η Ωραία Εποχή, σίγουρα θα συνεχιζόταν για πάντα.

Το 1910 ο Νόρμαν Έιντζελ, ένας φιλελεύθερος δημοσιογράφος, κυκλοφόρησε ένα βιβλίο με τίτλο «Η μεγάλη χίμαιρα», όπου προανήγγελλε το οριστικό τέλος των πολέμων. Οι ενδοευρωπαϊκές διεθνείς συναλλαγές, υποστήριζε, έχουν κάνει πλέον καθαρή παραφροσύνη για τις άρχουσες τάξεις τον πόλεμο. Οι Άγγλοι βιομήχανοι δεν είχαν κανένα συμφέρον να βομβαρδίσουν τις θυγατρικές τους στη Γαλλία. Οι Γάλλοι τραπεζίτες δεν είχαν κανέναν λόγο να ανατινάξουν τα μεγάλα έργα που χρηματοδότησαν στη Γερμανία – και να χάσουν έτσι τους τόκους και τα κεφάλαιά τους.

Η αίσθηση ότι ο κόσμος «πήγαινε μπροστά» -και θα συνέχιζε να πηγαίνει μπροστά για πάντα- είχε τρυπώσει βαθιά στα μυαλά ακόμα και των ηγετών των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων, των

κομμάτων που είχαν στόχο την ανατροπή του καπιταλισμού και την εγκαθίδρυση σοσιαλιστικής κοινωνίας. Ο Καρλ Κάουτσκι, ο «Πάπας του Μαρξισμού», έλεγε ότι ο παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός οδηγείται σιγά-σιγά σε έναν «υπεριμπεριαλισμό»: τα συμφέροντα των καπιταλιστών εξυπηρετούνται πλέον σήμερα πολύ καλύτερα από τη συνένωση και τη διεθνή συνεργασία παρά από τον ανταγωνισμό και τον πόλεμο...

...αλλά όλοι προετοίμαζαν

Τα γεγονότα όμως ήταν πεισματάρικα... Από τις αρχές του 20ού αιώνα όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις ρίχτηκαν σε ξέφρενο αγώνα δρόμου για την ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό των ενόπλων τους δυνάμεων. Στη Βρετανία οι στρατιωτικές δαπάνες αυξήθηκαν σχεδόν κατά 30% μέσα στη δεκαετία 1890-1900. Το 1913 ήταν 140% υψηλότερες από ό,τι το 1887. Η Γερμανία, στα μέσα της δεκαετίας του 1890, δαπανούσε 90 περίπου εκατομμύρια μάρκα κάθε χρόνο για το πολεμικό της ναυτικό. Το 1913 είχε ξεπεράσει τα 400 εκατομμύρια μάρκα. Και οι άλλες Μεγάλες Δυνάμεις δεν πήγαιναν πίσω. Πίσω από τις καθησυχαστικές θεωρίες, οι άρχουσες τάξεις προετοιμάζονταν πυρετωδώς για τον Μεγάλο Πόλεμο.

Οι προετοιμασίες δεν ήταν μόνο στρατιωτικές. Οι συμμαχίες και τα στρατόπεδα που αιματοκύλισαν την Ευρώπη το 1914-1918 είχαν διαμορφωθεί με διπλωματικό αγώνα δρόμου χρόνια πριν (το 1882 η «3πλή συμμαχία» των Κεντρικών Δυνάμεων, το 1907 η 3πλή «εγκάρδια (entente) συνεννόηση» Άγγλων, Γάλλων, Ρώσων).

Μόλις τον Νοέμβριο του 1912 και κάτω από το βάρος των Βαλκανικών Πολέμων, συνήλθε το 9ο συνέδριο της Β' Διεθνούς στην Βασιλεία της Ελβετίας για να τοποθετηθεί απέναντι στον πόλεμο (555 σύνεδροι, που εκπροσωπούσαν εκατομμύρια σοσιαλδημοκράτες εργάτες σε 23 χώρες). Ο Ζαν Ζωρές αναφώνησε: «Καλώ τους ζωντανούς να αμυνθούν εναντίον του τέρατος που προβάλλει στον ορίζοντα». Η Διακήρυξη εγκρίθηκε ομόφωνα. Και τι ωραία λόγια: «Το Συνέδριο ζητεί ιδιαίτερα από τους σοσιαλιστές των Βαλκανίων να αντιταχθούν εντονότατα όχι μόνο

στο ξαναζωντάνεμα της εχθρότητας μεταξύ Σερβίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας και Ελλάδας, αλλά και σε κάθε καταπίεση των βαλκανικών λαών που βρίσκονται τη στιγμή αυτή στο άλλο στρατόπεδο». «Οι κυβερνήσεις ας θυμηθούν ότι ύστερα από τον Γαλλογερμανικό πόλεμο ακολούθησε η Παρισινή Κομμούνια, ότι ο Ρωσοϊαπωνικός πόλεμος έβαλε σε κίνηση τις επαναστατικές δυνάμεις της ρωσικής αυτοκρατορίας, ο ανταγωνισμός στο κυνήγι των εξοπλισμών οδήγησε σε μια χωρίς προηγούμενο όξυνση των ταξικών αντιθέσεων στην Αγγλία και στην ηπειρωτική Ευρώπη και προκάλεσε τεράστιες απεργίες». Οι συντάκτες της Διακήρυξης δεν δίστασαν, επίσης, να τονίσουν ότι «Οι προλετάριοι θεωρούν έγκλημα να πυροβολούν οι μεν τους δε για χάρη των κεφαλαιοκρατικών κερδών, της φιλοδοξίας των δυναστειών ή της δόξας των μυστικών διπλωματικών συμφωνιών».

Διεθνισμός κατάλληλος μόνο για την ειρήνη...

Φευ, δεν κύλησε πολύς χρόνος ώσπου όλοι αυτοί οι ηγέτες των εργατών για τον σοσιαλισμό θα τάσσονταν στο πλευρό των «δικών» τους ιμπεριαλιστών. Στη Ρωσία, ο μαρξιστής Πλεχάνοφ και ο αναρχικός Κροπότκιν τάχθηκαν ανεπιφύλακτα στην πλευρά του τσάρου. Στη Βρετανία, το Εργατικό Κόμμα στήριξε ανεπιφύλακτα την «εθνική υπόθεση». Στη Γερμανία, οι βουλευτές του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος (του μεγαλύτερου στον κόσμο) υπερψήφισαν τον προϋπολογισμό για τον πόλεμο με επιχειρήματα όπως «Έχουμε καθήκον να υπερασπιστούμε τη χώρα της πιο προχωρημένης σοσιαλδημοκρατίας από τη ρωσική σκλαβιά», «Δεν είναι αλήθεια πως Διεθνής σημαίνει αντεθνικός. Δεν είναι αλήθεια πως δεν έχουμε πατρίδα». Ο «πολύς» Κάουτσκι υποστήριξε «η Διεθνής δεν είναι αποτελεσματικό μέσο κατά τη διάρκεια του πολέμου. Ουσιωδώς είναι ένα όργανο ειρήνης. Και αυτό με διπλή έννοια: πάλη για την ειρήνη και ταξική πάλη κατά τη διάρκεια της ειρήνης».

Και όταν ο καγκελάριος ρώτησε στο «Ράιχσταγ» αν υπήρχε κανείς που να μην αναγνωρίζει το δίκαιο της Γερμανίας σε αυτόν τον

πόλεμο, μια γεμάτη δύναμη φωνή ακούστηκε. Ήταν μόνος, ο Καρλ Λίμπκνεχτ, παραβιάζοντας την κομματική πειθαρχία που τόλμησε: «Κύριοι, ο εχθρός δεν βρίσκεται έξω από τη χώρα, αλλά μέσα σε αυτή: στις τράπεζες, στα εμποροβιομηχανικά επιμελητήρια, στα ανάκτορα, στα επιτελεία [...]».

Όταν λοιπόν, κατά εκατομμύρια ο «κοσμάκης» προσερχόταν στα κέντρα κατάταξης και καβαλούσε με ενθουσιασμό τα τρένα για το ανθρωποσφαγείο, μόνο μια χούφτα επαναστάτες (η Λούξεμπουργκ, ο Μέριγκ, ο Λίμπκνεχτ και η Τσέτκιν στην Γερμανία, ο Λένιν, ο Τρότσκι και οι σύντροφοί τους στην Ρωσία) τάχθηκε ανοιχτά και δυναμικά ενάντια στον πόλεμο. Ένα χρόνο μετά φτάσανε να γεμίζουν 4 άμαξες...

Ωστόσο, είχαν δίκιο. Παρά τις μικρές διαφορές στις απόψεις τους, όλοι τους είχαν «διαβάσει» το νέο στάδιο του καπιταλισμού, τον ιμπεριαλισμό, όχι σαν ομοιογενοποιητική συνθήκη που «προόδευε» τον κόσμο, αλλά σαν επέκταση των αδίστακτων μεθόδων συσσώρευσης και ανταγωνισμού του μονοπωλιακού καπιταλισμού σε παγκόσμια κλίμακα: ο πόλεμος ήταν παιδί του καπιταλισμού.

Το σύστημα δεν πήγαινε συνεχώς «μπροστά», αντίθετα πήγαινε ολοταχώς προς τα πίσω. Ο Μεγάλος Πόλεμος (Grande Guerre) ήταν μόνο η αρχή. Όσο περισσότερο σάπιζε το σύστημα, τόσο μεγαλύτερες θα ήταν οι καταστροφές που θα επιφύλασσε για την ανθρωπότητα.

Ο Μεγάλος Πόλεμος, αφορούσε τις συνθήκες ζωής 800 εκατ. ανθρώπων και κόστισε τη ζωή σε περίπου 20 εκατ. (10 εκατ. στρατιώτες και 10 εκατ. αμάχους, από την κατοχή, τους βομβαρδισμούς κ.λπ.), χωρίς να λογίζονται οι νεκροί από την ισπανική γρίπη, τα πογκρόμ στις μειονότητες, τον εμφύλιο στην Ρωσία κ.ά., που προκάλεσαν πολλά επιπλέον εκατομμύρια θανάτους παγκοσμίως.

Με απλωμένα τα στρατιωτικά μέτωπα σε όλον τον πλανήτη (20 χώρες έμειναν ουδέτερες, κυρίως στην Λατινική Αμερική), έμεινε

γνωστός για την φρίκη του κύριου «δυτικού μετώπου», από την Μάγχη μέχρι την Ελβετία, που έμεινε πρακτικά καθηλωμένο για 4 χρόνια. Οι μάχες του Βερντέν (όπου υπάρχει ακόμη «κόκκινη περιοχή» μολυσμένη για τις επόμενες χιλιετίες), του Σομ (με 1 εκατομ. νεκρούς για μετακίνηση του μετώπου κατά 9.700 μ.) και οι 3 μάχες του Υπρ (με τους τόνους χημικών που αλληλοεκτοξεύτηκαν) είναι χαρακτηριστικές για τη φρίκη αλλά και τη ματαιότητα της αλληλοσφαγής. Το «ουδέν νεώτερο από το δυτικό μέτωπο» του Έριχ Μαρία Ρεμάρκ (στα καθ' ημάς «Η ζωή εν τάφω» του Στράτη Μυριβήλη) και άλλες μαρτυρίες, μας μεταφέρουν στον πόλεμο των χαρακωμάτων με τους αρουραίους, τις ψείρες, την πειθαρχία που επιβάλλεται με μαζικές εκτελέσεις κ.λπ.

Η Ελλάδα στον Πόλεμο

«Χαράλαμπε μας εστείλατε τον Μητροπολίτην να μας κάνη Χριστιανούς κ' να μας πάη εις το μακελιό, δεν θα το φάη, και εκείνος που έχετε εκεί ο Δικτάτωρ αν με ιδή άς με γράψη πίσω στον ήλιο θα πάγω[...]»

«[...] Μου γράφεις ότι με καλεί ο Βενιζέλος, να του πεις εκ μέρους μου να πάη στον διάβολον το τετράποδο κτήνος. Όταν θέλει πόλεμο ας πάρη ένα γκρά να πάη να πολεμήση και όχι να βάξει τον εργατικό κόσμο ευτού να φονεύεται δια να βγάλη αυτός χρήματα μαζί με την κομπανία του [...] Από υγεία ήμεθα καλά εδώ μόνον χρήμα δεν δυνάμεθα να απαιτήσωμεν καίτοι μεταχειριζόμεθα παν το δυνατόν. Έτερον δεν έχω να σου γράψω επί του παρόντος. Χερετισμούς από εμέ σε όλους ευτού. Ο Εξάδελφός σου Παναγιώτης».

Ένα μικρό δείγμα επιστολών από το αρχείο του Υπ. Εξωτερικών, που λογόκρινε την αλληλογραφία και «φακέλωνε» αποστολείς και παραλήπτες.

Ο πόλεμος βρήκε τη χώρα με τον Πρωθυπουργό και το Βασιλιά να έχουν διαλέξει διαφορετικά στρατόπεδα των Μεγάλων Δυνάμεων του πολέμου.

Στις 23/8/1915 ο βασιλιάς Κωνσταντίνος διαλύει την νεοσύστατη κυβέρνηση του Βενιζέλου, επανακηρύσσοντας εκλογές στις οποίες το κόμμα «φιλελευθέρων» απέχει.

Στις 3-5/10/1915 τα ηττημένα συμμαχικά στρατεύματα στην εκστρατεία της Καλλίπολης ξεκινούν στρατιωτική απόβαση στη Θεσσαλονίκη για το σχηματισμό της Στρατιάς της Ανατολής και το άνοιγμα του Μακεδονικού μετώπου για την παροχή βοήθειας προς τη σύμμαχο Σερβία. Στις 11/10/1915 η Βουλγαρία επιτίθεται στη Σερβία. Σε 4 μέρες οι Σέρβοι ηττώνται και 150.000 στρατιώτες μέσω του Αλβανικού «Γολγοθά» καταφεύγουν στην Κέρκυρα και στη Θεσσαλονίκη. Την άνοιξη του 1916 το οχυρό Ρούπελ παραδίδεται στους Βούλγαρους αμαχητί. Οι Αγγλογάλλοι θα απαιτήσουν τον αποπλισμό των ελληνικών στρατευμάτων. Ο Βασιλιάς αποδέχεται, αλλά δίνει εντολή οι έφεδροι που απολύονταν να οργανώνονται στο «Σύνδεσμο Επιστρατών» (που οργανώνει ο «σύμβουλος» στρατιωτικών Μεταξάς).

Στις 16 Αυγούστου 1916 κηρύσσεται το κίνημα της «Εθνικής Αμύνης» από τον Βενιζέλο (που αυτοδιορίζεται και πρωθυπουργός) στο «κράτος της Θεσσαλονίκης». Οργανώνει τη μεραρχία του Αρχιπελάγους και κατόπιν τις μεραρχίες Κρήτης και Σερρών ώστε να ανακτήσει κάποια κυριαρχία απέναντι στη Συμμαχική Στρατιά της Ανατολής αλλά και τον Βασιλιά. Τον Νοέμβρη μοίρα 69 γαλλικών πολεμικών καταπλέει στον όρμο Κερατσινίου και Σαλαμίνας και αποβιβάζει 3.000 ναύτες. Ακολουθεί σφαγή από τον σύνδεσμο επιστρατών («Ελληνικός εσπερινός»). Βομβαρδίζονται περιοχές γύρω από τα ανάκτορα και γύρω από το στάδιο. Θα επακολουθήσει κύμα τρομοκρατίας προς τους εναπομείναντες βενιζελικούς της Αθήνας, καθώς και δημόσιος αφορισμός του Βενιζέλου από την Εκκλησία. Από τη νέα χρονιά (1917) η Αντάντ θα προχωρήσει σε σκληρό ναυτικό αποκλεισμό με στρατιωτικά χτυπήματα σε εμπορικά πλοία της νότιας Ελλάδας. Οι ελλείψεις και η πείνα θα εντείνουν το κλίμα αντι-βενιζελισμού στην επικράτεια αυτής.

Στις 27/5/1917, μετά από κατάληψη του Πειραιά και απειλή για ανηλεή βομβαρδισμό της Αθήνας, οι Σύμμαχοι στέλνουν

τελεσίγραφο για διορισμό Αρμοστή και εκδίωξη του βασιλιά, ο οποίος θα αυτοεξοριστεί στην Ελβετία, «αφήνοντας» τον διάδοχο Αλέξανδρο. Με τον Αρμοστή να έχει πρακτικά μετατρέψει την, ενωμένη ξανά, χώρα σε προτεκτοράτο, η Αντάντ αμέσως μετά θα διορίσει τον Βενιζέλο πρωθυπουργό, και με καινοφανές Βασιλικό Διάταγμα θα επανασυσταθεί η Βουλή του 1915, γνωστή ως «Βουλή των Λαζάρων». Η μεγαλοαστική τάξη (κυρίως της διασποράς) θα ανταμειφθεί (προσωρινά) για την επιλογή συστράτευσης με την Αντάντ με την συνθήκη των Σεβρών και τη δημιουργία της «μεγάλης Ελλάδας» «των 5 θαλασσών και 2 ηπείρων». Θα χρειαστεί βέβαια να μεσολαβήσουν γεγονότα όπως η Ουκρανική Εκστρατεία ενάντια στους Μπολσεβίκους (Φεβρουάριος 1919) και η αποβίβαση ελληνικών στρατευμάτων στη Μικρά Ασία (Μάιος 1919). Για τους «φτωχοδιαβόλους», μια 10ετία συνεχών πολέμων (1912-1922) θα λήξει με την λεγόμενη «Μικρασιατική καταστροφή» και την βίαιη ανταλλαγή πληθυσμών.

Το τέλος του πολέμου

Από την αρχή του πολέμου υπήρξαν αυθόρμητες αντιδράσεις (η περίφημη συμφιλίωση τα πρώτα Χριστούγεννα, μαζικές λιποταξίες κ.λπ.). Όσο η φρίκη εξαπλωνόταν, τα τρένα γυρνούσαν με σκοτωμένους και πολύ περισσότερο σακατεμένους νέους άντρες, η πολεμική οικονομία δημιουργούσε στερήσεις και πείνα, τόσο οι αντιδράσεις πλήθαιναν, παρά την καταστολή.

Τον Φλεβάρη του 1917 εργατική εξέγερση, κύρια γυναικών, στην Πετρούπολη θα οδηγήσει σε κατάρρευση το τσαρικό καθεστώς. Η «προσωρινή κυβέρνηση» σοσιαλδημοκρατών και αστών θα προσπαθήσει να συνεχίσει τον πόλεμο αλλά θα καταρρεύσει υπέρ των σοβιετ εργατών-στρατιωτών που δημιουργήθηκαν τον Φλεβάρη (δυαδική εξουσία) με την μπολσεβίκικη επανάσταση στις 25/10/1917. Σε ανακωχή από τον Δεκέμβρη, οι Μπολσεβίκοι θα υπογράψουν με τους Γερμανούς αρχές Μάρτη του 1918 την συνθήκη ειρήνης (πάση θυσία και παρά τις εσωτερικές αντιδράσεις) του Μπρεστ-Λιτόφσκ, παραδίδοντας εκατοντάδες χιλιάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα της πρώην Ρωσικής Αυτοκρατορίας στη Γερμανική και

Αυστροουγγρική κυριαρχία. Οι ανταρσίες, λιποταξίες, εκτελέσεις αξιωματικών και η καταστολή θα πληθύνουν εκθετικά και στις 2 πλευρές του δυτικού μετώπου.

Η συμμετοχή των ΗΠΑ από τον Απρίλιο του 1917 στο πλευρό της Αντάντ και η αποτελεσματικότητα του ναυτικού αποκλεισμού κατά των κεντρικών δυνάμεων θα κάνουν την κατάσταση αφόρητη. Στις 30/10/1918 υπογράφεται η πρώτη ανακωχή του πολέμου, η Συνθήκη ανακωχής του Μούδρου της Λήμνου, μεταξύ του Άγγλου ναυάρχου και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Την νύχτα 30-31/10/1918 θα γίνει επανάσταση – απόσχιση της Ουγγαρίας και θα ξεκινήσει γενική απεργία στην Βιέννη. Σοβιέτ ξεφυτρώνουν και στις δύο χώρες. Στις 24/10/1918, οι ναύτες του Κίελου στην Γερμανία παίρνουν διαταγή να προετοιμαστούν για να βγουν στα ανοιχτά με τα πολεμικά πλοία, για ολοκληρωτική σύγκρουση αυτοκτονίας με τον Βρετανικό στόλο. Από τις 28/10 έως τις 3/11, 40.000 ναύτες υψώνουν κόκκινη σημαία στα καράβια τους και μαζί με τους εργάτες και τους Σπαρτακιστές διαδίδουν την επανάσταση σε πολλές μεγάλες πόλεις (Βρέμη, Ανόβερο κ.λπ.). Μπροστά στον κίνδυνο να χάσουν την κυριαρχία τους στην ίδια τους τη χώρα, οι Γερμανοί μεγαλοαστοί και το στρατιωτικό επιτελείο υποχρεώνονται στις 11/11/1918 να υπογράψουν (σε σιδηροδρομικό βαγόνι-στρατηγείο του Γάλλου στρατάρχη Φερντινάν Φος στην Κομπιέν) «άνευ όρων» συνθηκολόγηση της Γερμανίας.

Τον Ιανουάριο του 1919 στο Παρίσι συγκαλείται από τους νικητές Διεθνής Διάσκεψη «Ειρήνης» παρουσία του προέδρου των ΗΠΑ Γ. Ουίλσον, του προέδρου της Γαλλίας Ζ. Κλεμανσό, του πρωθυπουργού της Αγγλίας Λ. Τζορτζ και αντιπροσωπειών από 32 συνολικά κράτη.

Οι «συνθήκες ειρήνης» (των Βερσαλλιών για τη Γερμανία, του Σεν Ζερμέν για την Αυστρία, ί για τη Βουλγαρία, του Τριανόν για την Ουγγαρία και των Σεβρών για την Τουρκία) επέβαλαν βαρύτερες διευθετήσεις σε βάρος των ηττημένων, που αφενός η πραγμάτωσή τους ήταν θέμα νέας πολεμικής επιβολής (όπως έγινε στην περίπτωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας), αφετέρου δημιούργησαν το υπόβαθρο για την αναζωπύρωση νέων

εθνικιστικών ρεβαντισμών και εν τέλει την επέλευση του Β' Π.Π.

Οι πολυάριθμες εξεγέρσεις οδήγησαν στην διάλυση των πολυεθνικών αυτοκρατοριών και την δημιουργία ανεξάρτητων κρατών, όπως η Πολωνία, η Τσεχοσλοβακία και η Γιουγκοσλαβία. Οι ΗΠΑ, πρακτικά αλώβητες από τον πόλεμο, αναδείχθηκαν διάδοχοι της Βρετανικής Αυτοκρατορίας στην κορυφή της ιεραρχίας των ιμπεριαλιστών.

Έμενε να διευθετηθεί το ζήτημα της Επανάστασης. Στην Ζετία 1918-1921 τόσο στρατιωτικά όσο και, κυρίως, πολιτικά, με την συνδρομή των σύντροφων στον πόλεμο Σοσιαλδημοκρατών, κατάφεραν να τσακίσουν τα νεαρά κομμουνιστικά κόμματα και να απομονώσουν τη Ρωσική Επανάσταση.

100+ χρόνια μετά, τα τύμπανα του πολέμου ξαναχτυπάνε στην Γηραιά μας Ήπειρο. Κάποιοι μπορεί να το υποτιμήσουν ή να προσποιηθούν ότι δεν το βλέπουν· να θεωρήσουν τον πόλεμο στην Ουκρανία «τοπικό φαινόμενο» ή «ατυχές περιστατικό». Κάποιοι άλλοι (σίγουρα οι περισσότεροι αν σκεφτούμε την «δική μας» περίπτωση ανταγωνισμού του ελληνικού με τον τουρκικό υποϊμπεριαλισμό) θα συνταχθούν με το «δικό μας» κράτος για την υπεράσπιση της «πατρίδας»...

Εμείς, μαζί με άλλους πολλούς, φιλοδοξούμε να γεμίσουμε περισσότερες από 4 άμαξες, να σταματήσουμε με τους αγώνες μας πολεμικές εμπλοκές, αλλά πολύ περισσότερο, να νικήσουμε επιτέλους το σάπιο αυτό σύστημα του ανταγωνισμού για το κέρδος που καταστρέφει διαρκώς τις ανθρώπινες ζωές (και όχι μόνο).